

Maðkaaling vindur upp á seg í Danmark

Tann lítið eyðkendi reyðmaðkurin fær kanska til uppgávu at loysa ein tann álvarsamasta dálkingarvandan í Danmark. Saman við milliárdum av brøðrum sínum verður hesin sonevndi Eisenmaðkurin førur fyri at seta seg gjøgnum fjøll av donskum ruski og burturkasti.

Maðkurin kann umskapa rusk frá húsarhaldi og evju frá reinsivirkjum til kompost, ið hevur stórt føðsluvirði. Hann kann eisini stuðla landbúnaðinum við at broyta taðing til kompost, sum plantur upptaka lættliga, og sostatt minka um vandan fyri, at nitrat fer út í grunnvatnið. Danir hava verið sera idnir við maðkaalingini, fleiri projekt eru sett í gongd og tíðindi eru komin uttan úr heimi um at maðkaalarar hava selt maðkakompost fyri upp til 75 milliónir kr. til at dyrka oyðimarkir í Afrika. Áhugin er sera stórur í Danmark í lötuni, men alispuvningurin er rættiliga flekjasligur. Erling Kjær úr Hylke er ein alari, ið hevur rokkið so langt at kunna liva av hesum. »Alingin er enn á royndarstiginum«, sigur Erling við Politiken. »Vit kenna ógvuliga væl til maðkaaling á breiddarstigum sunnarliga, men hin vegin vita vit ikki nógv um møguleikarnar í tí kalda danska veðurlagnum. Eg meti, at landið skuldi gívið 50-100 mill. kr. í granskingarstuði, tí vit mugu læra okkum teknikkina.«

Maðkaaling sigst at hava nokk so nógv sameiginligt við annað húsdjórachald, tí í einum skilgøðum rakstri er tað umráðandi at fáa maðkarnar til at framleiða so nógv sum gjørligt. Vøksturin er treytaður millum annað av hitastigi og ikki minst fòdurviðurskiftinum. Alarar hava millum annað funnið út av, at um maðkarnir fáa lætt soðnandi evni at eta, økir tað munandi um framleiðsluna.

Maðkarnir hjá Erling Kjær liva í »frilendi«, t.e. á økjum, sum ikki eru avgird. Teir verða verandi á teimum økjum, har Erling fòðrar teir, tí teir yvirliva ikki í danskari jørð, um teir finna upp á at rýma. Utanlands finnast í lötuni framkomnar skipanir til at »dirigera« maðkunum runt á markini, soleiðis at ein altíð veit, hvar teir halda til.

»Nógvir plaga at gera gjøldur burtur úr maðkaalingini,« sigur Erling, »og tá ið eg byrjaði við hesum, tók ongín meg í álvara, men hetta er stóruga broytt. Tað er sannroynd, at maðkurin kann loysa ávisar sosialar trupulleikar, serliga í sambandi við dálking, men treytin er, at »seriøs« gransking verður sett í verk. Onkur hevur skrivað um, at reyðmaðkar saktans kunnu etast, og tað er púra greitt, at teir hava høgt protein-innihald, men eg haldi tað var rættari at brúka teir til djórafóður enn til matna,« segði Erling Kjær, maðkaalari úr Hylke, at enda.

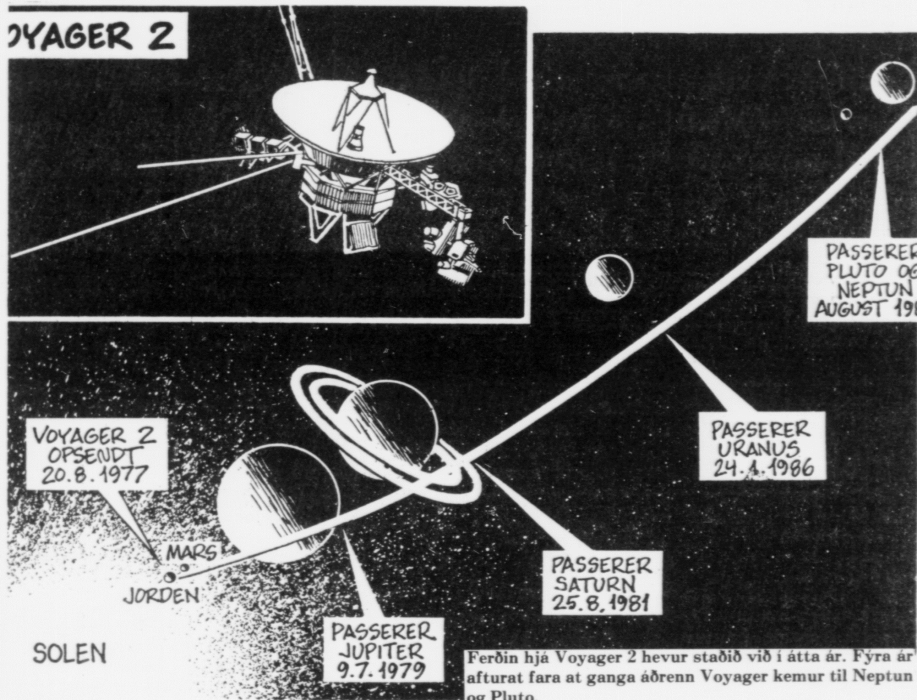
etj.

Erling Kjær vil vera við, at reyðmaðkaaling er framtíðin

Ómannað rúmdarskip tekur myndir av Uranus

Gongustjørnan hevur óvanliga samdøgursrytmu

Ferðin hjá Voyager 2 hevur staðið við í átta ár. Fýra ár afturat fara at ganga áðrenn Voyager kemur til Neptun og Pluto.

Rúmdarfarið Voyager 2 sendir stóðugt heim til jørðina myndir og aðra upplýsingar í sambandi við gransking av gongustjørnuni Uranus og longu nú hava visindamenn fingið so nógvar gátur og spurningar viðvíkjandi hesi gongustjørnuni, at tað fer at taka fleiri ár, áðrenn kanningarnar av teimum verða lidnar. Viðurskiptini á Uranus eru nevnliga sera ymisk frá nøkrum higartil kendum.

Liggur á leiðini

Gongustjørnan er triggjar milliárir kilometrar burtur frá jørðini. Hon liggur á leiðini í mun til jørðina og hevur 84 ár um at koma í kring sólna. Tann eini pólurin er í sólarljósi í 42 ár, síðan í myrkri eins leingi. Tað ber hvørki til at siggja sólaris ella -setur, stendur ein á sól-síðuni — sólin gongur bert runt á himlinum. Ein dagur er 16-17 timar og einasti máttin at siggja mun á degi og nátt er at eygleiða stjørnurnar.

Tjúkk metan-toka

Visindamenn halda seg eisini hava lagt til merkis, at tann kaldasti parturin av gongustjørnuni er við ekvator, meðan pólurin á tí myrku síðuni, ið vendir burtur frá sólini, er heitari enn hin, ið vendir móti sólini. Orsøkin til hetta er ókend.

Uranus er fjald av tjúkkari metan-toku, sum ger tað ómøguligt hjá astronomum at fylgja við ringrásini. Men gjøgnum mátingar av hennara magnetiska øki er tíðin mett fyri snúningarnar hjá tí radioaktivu kjarnuni.

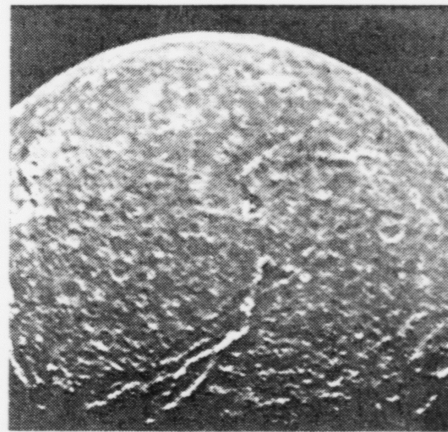
Ein onnur nýggj uppdaging er, at skýggini rundan um gongustjørnuna reka nógv skjótari enn tey rundan um jørðina. Ferðin er heilar 350 km/t, meðan okkara harðasti vindur, jet-streymurin, hevur eina ferð upp á 160 km/t. Visindamenninir siga, at tað undrar teir at vindarnir ikki standast av somu viðurskiftum sum á

jørðini. Temperaturnir líkjar jarðarinnar eru eftir øllum at døma ikki til á Uranus.

5 mánar

Uranus hevur fimm stórra mánar, og ein teirra, Miranda, hevur heldur enn ikki merkiligt skap, flatur øðrumegin og buglaður út hinumegin. Tað at atdráttarmegin hjá Uranus er fýra ferðir so sterk sum tann hjá jørðini hevur verið nevnt sum møgulig orsök til tað lagna skapið.

Voyager flytir seg alsamt víðari á leiðini móti tí næstu gongustjørnuni Neptun, og skuldi eftir ætlan verið har 25. august 1989.

Ein av mánunum hjá Uranus, Titania, ið Voyager av-myndaði í seinastu viku.